

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport
Glastuinbouwlocatie Zuid-Holland Zuid

22 april 1998

commissie voor de milieueffectrapportage

Provincie Zuid-Holland
Directie Water en Milieu
Postbus 90602
2509 LP DEN HAAG

uw kenmerk
DWM 151827

uw brief
d.d. 19 februari 1998

ons kenmerk
U220-98/Ra/bj/936-36

onderwerp
Advies voor richtlijnen Glastuin-
bouwlocatie Zuid-Holland Zuid

doorkiesnummer
(030) 234 76 35

Utrecht,
22 april 1998

Met bovengenoemde brief stelde u de Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid een advies voor richtlijnen uit te brengen voor een milieueffectrapport (MER) ten behoeve van de besluitvorming over Glastuinbouwlocatie Zuid-Holland Zuid. Overeenkomstig artikel 7.14 van de Wet milieubeheer (Wm) bied ik u hierbij het advies van de Commissie aan.

De Commissie hoopt met haar advies een constructieve bijdrage te leveren aan de totstandkoming van de richtlijnen voor het MER. Zij zal graag vernemen hoe u gebruik maakt van haar aanbevelingen. Dit houdt in dat de Commissie graag te zijner tijd de vastgestelde richtlijnen krijgt toegestuurd.

drs. L. van Rijn-Vellekoop
voorzitter van de werkgroep m.e.r.
Glastuinbouwlocatie Zuid-Holland Zuid

Postadres Postbus 2345
3500 GH UTRECHT
Bezoekadres Arthur van Schendelstraat 800

telefoon (030) 234 76 66
telefax (030) 233 12 95
e-mail mer@eia.nl

advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport
Glastuinbouwlocatie Zuid-Holland Zuid

Advies op grond van artikel 7.14 van de Wet milieubeheer voor het milieueffectrapport over
Glastuinbouwlocatie Zuid-Holland Zuid,

uitgebracht aan Provincie Zuid-Holland, Directie Water en Milieu door de Commissie voor
de milieueffectrapportage; namens deze,

de werkgroep m.e.r. Glastuinbouwlocatie Zuid-Holland Zuid,

de secretaris

drs. B.C. Rademaker

de voorzitter

drs. L. van Rijn-Vellekoop

Utrecht, 22 april 1998

INHOUDSOPGAVE

	Pagina
Hoofdpunten van het advies	1
1. Inleiding	3
2. Probleemstelling, doel en besluitvorming	3
2.1 Probleemstelling	4
2.2 Doel	4
2.3 Besluitvorming	5
3. Voorgenomen activiteit en alternatieven	6
3.1 Algemeen	6
3.2 Ontwikkeling van alternatieven	6
3.2.1 Werkwijze	6
3.2.2 Preventieve, mitigerende en compenserende maatregelen	8
3.2.3 Voorselectie van locaties	8
3.2.4 Nulalternatief	9
3.2.5 Meest milieuvriendelijk alternatief	9
3.2.6 Doorkijk naar 2030	9
4. Bestaande milieutoestand en autonome ontwikkeling	10
4.1 Ecologie	10
4.2 Landschap en cultureel erfgoed	11
4.3 Bodem en waterhuishouding	11
4.4 Woon- en leefomgeving	11
5. Gevolgen voor het milieu	12
5.1 Algemeen	12
5.2 Ecologie	13
5.3 Landschap en cultureel erfgoed	13
5.4 Bodem en waterhuishouding	13
5.5 Energie en CO ₂ -voorziening	14
5.6 Verkeer	14
5.7 Woon- en leefomgeving	14
6. Vergelijking van alternatieven	14
7. Leemten in informatie	15
8. Evaluatieprogramma	15
9. Vorm en presentatie	16
10. Samenvatting van het MER	16

Bijlagen

1. Brief van het bevoegd gezag d.d. 19 februari 1998, waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen
2. Kennisgeving in de Staatscourant nr. 33 d.d. 18 februari 1998
3. Projectgegevens
4. Lijst van inspraakreacties en adviezen

HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES

Probleemstelling en doelen

In het MER moeten nut en noodzaak goed worden onderbouwd. Ook de keuze van de Hoeksche Waard als zoekgebied voor de glastuinbouwlocatie dient inzichtelijk te worden gemaakt.

Ontwikkeling van alternatieven

- De Commissie stelt voor bij de ontwikkeling van alternatieven een twee-stappen-aanpak te volgen:
 1. ontwikkeling en selectie van locatiealternatieven;
 2. ontwikkeling en selectie van alternatieven op inrichtingsniveauDeze aanpak moet resulteren in de uitwerking van het meest milieuvriendelijk alternatief: de meest milieuvriendelijke uitvoering op de meest milieuvriendelijke locatie.
- De samenhang met andere voornemens in de regio (zoals de ontwikkeling van een grootschalig bedrijventerrein) moet in het MER duidelijk worden aangegeven.
- In het MER moet een doorkijk naar 2030 gepresenteerd worden waarin zicht wordt gegeven op de mogelijkheden van de verschillende alternatieven voor uitbreiding tot een totaal areaal van 900 - 1000 ha.

Milieugevolgen

Wat betreft de milieugevolgen moeten in het MER in ieder geval de effecten van het initiatief op de volgende aspecten aan de orde komen:

- de waterhuishouding en de waterkwaliteit;
- de bodem;
- de natuur en het landschap;
- het energieverbruik;
- de woon- en leefomgeving;
- het verkeer.

1.

INLEIDING

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland hebben het voornemen om te komen tot de aanwijzing van een nieuwe locatie voor glastuinbouw in Zuid-Holland Zuid met een oppervlakte van 265 ha netto (ongeveer 600 ha bruto). Al in het streekplan van 1982 is de Hoeksche Waard genoemd als gebied voor geconcentreerde vestiging van glastuinbouw en ook in het vigerende streekplan is aan dit voornemen vastgehouden.

Het besluit over de aanwijzing van een locatie (ten behoeve van de herziening van het streekplan) is een m.e.r.-plichtig besluit. Er zal dan ook een MER opgesteld worden ter ondersteuning van de besluitvorming.

Bij brief van 19 februari 1998 ¹⁾ is de Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over het milieueffectrapport. De m.e.r.-procedure ging van start met de kennisgeving van de startnotitie in de Staatscourant van 18 februari 1998 ²⁾.

Dit advies is opgesteld door een werkgroep van de Commissie voor de m.e.r. ³⁾. De werkgroep treedt op namens de Commissie voor de m.e.r. en wordt verder in dit advies 'de Commissie' genoemd. Het doel van het advies is om aan te geven welke informatie het MER moet bevatten om het mogelijk te maken het milieubelang volwaardig in de besluitvorming mee te wegen.

Bij de opstelling van haar advies heeft de Commissie rekening gehouden met de adviezen, commentaren en opmerkingen ⁴⁾, die zij in afschrift van het bevoegd gezag heeft ontvangen.

2.

PROBLEEMSTELLING, DOEL EN BESLUITVORMING

Artikel 7.10, lid 1, onder a van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van hetgeen met de voorgenomen activiteit wordt beoogd."*

Artikel 7.10, lid 1, onder c van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een aanduiding van de besluiten bij de voorbereiding waarvan het milieueffectrapport wordt gemaakt, en een overzicht van de eerder genomen besluiten van bestuursorganen, die betrekking hebben op de voorgenomen activiteit en de beschreven alternatieven."*

1 Zie bijlage 1.

2 Zie bijlage 2.

3 De samenstelling hiervan is gegeven in bijlage 3.

4 Bijlage 4 geeft een lijst van deze reacties.

2.1 Probleemstelling

In een probleemstelling moet worden beschreven voor welke knelpunten het voornemen een oplossing moet bieden.

De keuze voor de Hoeksche Waard als zoekgebied voor de glastuinbouwlocatie dient in het MER gemotiveerd te worden. Uit de startnotitie blijkt dat de glastuinbouwlocatie in de Hoeksche Waard vooral bedoeld is voor de overloop uit het Westland. Aangegeven moet worden of ook nieuwvestiging en hervestiging van elders (bijvoorbeeld IJsselmonde) te verwachten is. Bij de beschrijving van de probleemstelling zal een relatie gelegd dienen te worden met het Integraal Ontwikkelingsplan Westland ^{5]} en met (bestaande) hervestigingsmogelijkheden buiten de Hoeksche Waard, bijvoorbeeld in de B-Driehoek of elders in den lande^{6]}. Tevens zal aangegeven moeten worden aan welke eisen een locatie in de Hoeksche Waard dient te voldoen om aantrekkelijk en concurrerend te kunnen zijn ten opzichte van andere hervestigingslocaties.

2.2 Doel

Uit de probleemstelling moet een concrete en duidelijke omschrijving van het doel worden afgeleid. Daarbij moeten ook de doelen ten aanzien van milieubescherming en -verbetering worden aangegeven. Doelen moeten zodanig worden beschreven, dat ze kunnen dienen voor de afbakening van te beschrijven alternatieven. Met het oog op het volwaardig meewegen van het milieubelang in de besluitvorming moet aangegeven worden welke ruimte de gestelde doelen laten voor het ontwikkelen van alternatieven die gunstig zijn voor het milieu.

In de startnotitie wordt gesproken over een bruto-gebied van 600 ha. Voor het benodigde areaal voor de komende decennia wordt echter gesproken van een geconcentreerd gebied van 900 tot 1000 ha (bruto) in de komende decennia.^{7]} Het is zinvol een doorkijk te geven naar de doelen voor 2030. Dit is met name van belang bij de selectie van de locaties en omdat bij dergelijke grote gebieden bepaalde faciliteiten mogelijk haalbaar worden (bijvoorbeeld een STEG^{8]} of een composteerinstallatie).

Bepalend voor de milieueffecten is onder meer de wijze waarop de nieuwe locatie in ontwikkeling wordt genomen (het ambitieniveau). Is er sprake van individuele vestiging van bedrijven, van projectvestiging met een relatief laag collectief niveau of van projectvestiging met een hoog collectief niveau (bv. t.a.v. waterberging en -levering, energievoorziening, afvalverwerking, etc.). Daarbij zal ook de fasering in de ontwikkeling en uitgifte van het terrein een rol spelen. Deze onderwerpen dienen dan ook expliciet in het MER aan de orde te komen

5 Bestuurscommissie Westland (1997) Nieuwe kleuren in het Westland; Integraal Ontwikkelingsplan Westland 2010 (IOPW). Den Haag.

6 Zie ook reactie 1 en 2 (bijlage 4).

7 Zie ook reactie 1 en 5 (bijlage 4).

8 STEG = stoom- en gasturbine

Kort moet worden aangegeven welke randvoorwaarden en uitgangspunten (ruimtelijke beperkingen, grenswaarden emissies e.d.) gelden bij dit voornemen. Hierbij dient te worden verwezen naar de beleidsnota's, (ontwerp-)plannen en wetten, waarin deze zijn of worden vastgelegd. Aangegeven moet worden of er in (de omgeving van) het studiegebied gebieden liggen, die op grond van milieu-aspecten een speciale status in het beleid hebben of krijgen (bijvoorbeeld ten aanzien van landschap en natuur, met speciale aandacht voor ganzen, en ten aanzien van de beleidsontwikkeling voor het waterstaatkundig beheer van het Haringvliet. Ook het Structuurschema Groene Ruimte (SGR) en het omgevingsplan voor de Hoeksche Waard moeten in beschouwing worden genomen^{9]} Een tweede groep van beleidsvoornemens betreft de toekomstige ontwikkeling van de glastuinbouwfunctie in Zuid-Holland, zoals het IOPW, de glastuinbouw in de B-driehoek, de Zuidplaspolder en op IJsselmonde, het beleid voor solitaire glasbedrijven e.d.^{10]}

De consequenties hiervan voor de ontwikkeling van alternatieven moeten worden aangegeven. Tevens moet beschreven worden welke maatstaven voor de afweging van alternatieven^{11]} (bijvoorbeeld grens- en streefwaarden) aan het milieubeleid worden ontleend.

Het MER dient aan te geven dat het is opgesteld voor de herziening van het streekplan Zuid-Holland Zuid. Ook moet worden beschreven volgens welke procedure en welk tijdpad dit geschiedt en welke adviesorganen en instanties daarbij formeel en informeel zijn betrokken. Tot slot moeten de besluiten worden aangegeven die in een later stadium nog moeten worden genomen om de voorgenomen activiteit te realiseren. In het MER dient duidelijk te worden gemaakt hoe de samenhang is met het MER en de besluitvorming over een grootschalig bedrijventerrein in de Hoeksche Waard^{12]} en over de A-4 zuid.

9 Hoeksche Waard Omgevingsplan (HOP), Provincie Zuid-Holland, Regio Zuid-Holland Zuid, gemeenten Binnenmaas, Cromstrijen, 's Gravendeel, Korendijk, Oud-Beijerland en Strijen (juni, 1997).

10 Zie ook reactie 6: gebiedsgerichte uitwerking Hoeksche Waard (bijlage 4).

11 Zie ook hoofdstuk 6 van dit advies.

12 Zie MER Bedrijventerreinontwikkeling Hoeksche Waard, Provincie Zuid Holland, 1997

3. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder b van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de voorgenomen activiteit en van de wijze waarop zij zal worden uitgevoerd, alsmede van de alternatieven daarvoor, die redelijkerwijs in beschouwing dienen te worden genomen."*

Artikel 7.10, lid 3 van de Wm:

"Tot de ingevolge het eerste lid, onder b, te beschrijven alternatieven behoort in ieder geval het alternatief waarbij de nadelige gevolgen voor het milieu worden voorkomen, dan wel, voor zover dat niet mogelijk is, deze met gebruikmaking van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu, zoveel mogelijk worden beperkt."

3.1 Algemeen

De voorgenomen activiteit en de alternatieven moeten worden beschreven voor zover deze gevolgen hebben voor het milieu. Het verdient aanbeveling om onderscheid te maken tussen activiteiten die plaatsvinden in de realisatiefase (inrichting/aanleg) en de gebruiksfase (gebruik en beheer).

3.2 Ontwikkeling van alternatieven

3.2.1 Werkwijze

In dit MER moeten alternatieven binnen de Hoeksche Waard ontwikkeld worden om de milieugevolgen van de verschillende alternatieven tegen elkaar af te wegen en om te kijken in hoeverre de verschillende alternatieven voldoen aan de gestelde doelen. De keuze van de alternatieven moet worden gemotiveerd evenals de selectie van het voorkeursalternatief. In het MER zijn vooral de milieuargumenten voor deze keuze van belang. Voor onderlinge vergelijking moeten de milieueffecten van de alternatieven volgens dezelfde methode en met hetzelfde detailniveau worden beschreven. De Commissie is daarbij van mening dat in dit locatie-MER niet op voorhand alleen de in de startnotitie geselecteerde locaties een rol zouden moeten spelen. Het in de startnotitie gepresenteerde selectieproces is daarvoor onvoldoende transparant, systematisch en reproduceerbaar.

De Commissie stelt voor om bij de ontwikkeling en uitwerking van alternatieven in het MER de volgende werkwijze te volgen (zie kader). In eerste instantie moeten alle potentiële, reële locatie-alternatieven in de Hoeksche Waard geselecteerd worden en aan de hand van locatie-criteria getoetst worden.¹³⁾ Vervolgens kunnen de meest veelbelovende alternatieven op inrichtingsniveau uitgewerkt worden met name met betrekking tot de milieueffecten.

Beschrijving van het meest milieuvriendelijke alternatief is verplicht.

13 Zie ook reactie 1, 2, 5 en 7 (bijlage 4).

1. Beschrijving van de selectie van locaties (zie ook §3.2.3)

- Hoe zijn de locaties gekozen? Welke uitsluitende criteria zijn hierbij gehanteerd?
- Op welke wijze zijn de scores voor diverse criteria bepaald op basis waarvan de afweging van alternatieven plaatsvindt?
- Waarom is voor een bepaalde begrenzing van de locatie gekozen?

Deze stap kan resulteren in een beperkt aantal reële locatie-alternatieven.

2. Opstelling van het programma van eisen voor de te ontwikkelen glastuinbouwlocatie

- Wat is het ambitieniveau van de locatie (zie §2.2) en wat zijn de aard en omvang van de te vestigen glastuinbouwbedrijven? Wat is de verwachte productierichting (%groenten/potplanten/bloementeel, % vollegrond/substraat-teelt en de marges hierin)?
- Wat is de verwachte verkeersaantrekkende werking en de benodigde infrastructuur?
- Wat zijn de mogelijkheden voor landschappelijke inpassing? Wat is de hoogte van de aan te leggen kassen en overige bebouwing? Wat is de wijze van aanleg?
- In hoeverre wordt er gebruik gemaakt van assimilatielicht en welke mogelijkheden zijn er voor energie- en CO₂-voorziening?
- Wat is het waterverbruik, welke waterstromen (regenwater, gietwater, grondwaterinfiltratie vanuit vollegrond teelt, spuiwater vanuit substraatteelt, aanvoer van en afvoer naar bestaand of aan te leggen oppervlaktewater) zullen er in het gebied plaatsvinden (in m³/m²/uur)?

Op basis hiervan kan een standaard-inrichting voor de uit stap 1 resulterende locaties geformuleerd worden.

3. Locatiespecifieke inrichtingsalternatieven

Uitgaande van de standaard-inrichting kan vervolgens per geselecteerde locatie een inrichtingsalternatief beschreven worden, waarin in ieder geval de volgende locatie-specifieke aspecten aan bod komen:

- verkeersstromen & infrastructuur; maatregelen om overlast en onveilige situaties te voorkomen;
- mogelijkheden om te bouwen op daken van bedrijven (alleen in combinatie met het initiatief voor een grootschalig bedrijventerrein);
- mogelijkheden voor woonbebouwing en ondersteunende bedrijfsruimten;
- opties voor gebruik van duurzame energie en energiebesparing;
- ecologische structuur, natuurwaarden, landschappelijke inpassing;
- waterhuishouding.

Op basis hiervan kan per locatie een optimalisatie plaatsvinden uitgaande van een hoger ambitieniveau dan bij de standaardinrichting. Deze optimalisatie moet zich niet alleen toespitsen op bijvoorbeeld economische of verkeerskundige aspecten, maar met name op bovengenoemde milieuaspecten, zodat gekomen wordt tot milieuvriendelijker inrichtingsalternatieven.

4. Meest milieuvriendelijke alternatief (mma)

Afweging van de geoptimaliseerde alternatieven leidt tot de formulering van het mma: de meest milieuvriendelijke uitvoering op de meest milieuvriendelijke locatie met mitigerende en compenserende maatregelen.

3.2.2

Preventieve, mitigerende en compenserende maatregelen

Bij elk alternatief moet worden aangegeven welke preventieve, mitigerende en compenserende maatregelen kunnen worden getroffen. Het gaat hier om voorzieningen die worden getroffen om belasting van het grond- en oppervlaktewater met nutriënten (vollegrond teelt en spuiwater) te voorkomen. Ook maatregelen om effecten van bestrijdingsmiddelen op de water- en luchtkwaliteit te voorkomen, moeten beschreven worden. Daarnaast kan gedacht worden aan maatregelen om te voorkomen dat belangrijke rust- en foerageergebieden voor ganzen worden verstoord.

Als de activiteit effecten heeft in één of meerdere gevoelige gebieden zoals aangegeuid in het Structuurschema Groene Ruimte¹⁴], dan geldt het compensatiebeginsel. Indien dit het geval is, zal het MER moeten beschrijven of de alternatieven, ook na het treffen van mitigerende maatregelen, wezenlijke waarden in deze gebieden aantasten.

Als er wezenlijke waarden worden aangetast, moet worden aangegeven:

- ① of er een zwaarwegend maatschappelijk belang is voor het realiseren van de activiteit in of nabij de gevoelige gebieden;
- ② of er alternatieve locaties mogelijk zijn waarbij geen wezenlijke waarden worden aangetast. Indien dat het geval is zullen deze locatie-alternatieven moeten worden uitgewerkt op hetzelfde detailniveau als de overige alternatieven;
- ③ welke fysieke compenserende maatregelen bij de alternatieven genomen kunnen worden, indien ook na het treffen van mitigerende maatregelen wezenlijke waarden worden aangetast¹⁵].

3.2.3

Selectie van locaties binnen de Hoeksche Waard

In de startnotitie is aangegeven dat er een systematisch en transparant selectieproces is doorlopen, bestaande uit een uitsluitende, een beperkende en een rangschikkende fase. Dit is in de startnotitie slechts zeer ten dele terug te vinden en de Commissie stelt voor de voorgestelde methodiek in het MER uit te werken.

In de *uitsluitende* fase dient daarbij aangegeven te worden op grond van welke criteria gebieden in de Hoeksche Waard expliciet worden uitgesloten als locatie. Ook de *beperkende fase*, waarin concrete locaties worden aangewezen, dient systematisch en transparant uitgevoerd te worden. Hierbij spelen positief en negatief sturende criteria een rol. Het is daarbij in ieder geval noodzakelijk dat de resulterende locaties van een zodanige omvang zijn dat de voorgenomen activiteit er kan worden uitgevoerd.

In de *rangschikkende* fase dienen de resterende locaties onderling met elkaar te worden vergeleken. Hierbij dient in ieder geval gebruik gemaakt te worden van criteria met betrekking tot milieuhygiëne, ruimtegebruik, natuur en landschap, bodem en water, bestuurlijk-juridische aspecten en financieel-economische aspecten. Expliciet moet aangegeven worden welk gewicht aan de verschillende criteria wordt toegekend.

14 PKB deel 4, blz. 64.

15 Hierbij kan gebruik worden gemaakt van de volgende publicatie: Ministerie LNV, Directie Groene Ruimte en Recreatie: *Uitwerking compensatiebeginsel SGR*, oktober 1995.

3.2.4

Nulalternatief

Naar de mening van de Commissie kan er sprake van een reëel nulalternatief, namelijk wanneer blijkt dat de behoefte veel minder groot is dan nu wordt ingeschat. In deze situatie waarin het voornemen niet gerealiseerd wordt, is het nulalternatief gelijk aan de autonome ontwikkeling inclusief de gebiedseigen behoefte aan glastuinbouwareaal. Als er geen sprake is van een reëel nulalternatief, dan moet dit worden onderbouwd en kan worden volstaan met de beschrijving van de bestaande toestand inclusief de autonome ontwikkeling als referentiekader.

3.2.5

Meest milieuvriendelijk alternatief

Het meest milieuvriendelijke alternatief (mma) moet:

- realistisch zijn, dat wil zeggen het moet voldoen aan de doelstellingen van de initiatiefnemer, alsmede binnen zijn of haar competentie liggen;
- uitgaan van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming en/of verbetering van het milieu.

De Commissie adviseert bij het ontwikkelen van het mma een actieve aanpak te volgen (zie §3.2.1). Dit houdt in dat per stap nagegaan moet worden of optimaal met het milieu rekening wordt gehouden en dat toepassing van de beste bestaande mogelijkheden voor milieubescherming en -verbetering bij de ontwikkeling van dit alternatief als uitgangspunt wordt genomen.

De Commissie vraagt aandacht voor een optimale duurzaamheid. In het mma moet ingegaan moet worden op:

- mogelijkheden voor collectieve voorzieningen m.b.t. energie en water;
- opties voor duurzame energie: warmte-kracht koppeling, benutting van afvalwarmte, wind, geothermisch of warmte-opslag;
- landschappelijke inpassing en benutting van de groene structuur;
- natuurwaarden;
- beperking van de effecten op de waterhuishouding in het gebied;
- leefbaarheid in omliggende gebieden: verkeersbewegingen, minimaliseren geluid- en lichthinder;
- fasering van de ontwikkeling van het glastuinbouwgebied;
- eisen die aan de kassen gesteld zullen worden ('groen label' kassen).

3.2.6

Doorkijk naar 2030

Naast de op korte termijn voorgenomen activiteit, bestaande uit een glastuinbouwlocatie van circa 600 ha bruto tot 2010, is het gewenst aan te geven welke uitbreidingen voor de daarop volgende periode tot 2030 aan de orde zouden kunnen zijn. Dit kan met name van belang zijn bij de selectie van locaties in de Hoeksche Waard (zie §3.2.3). In dit verband dient in ieder geval aandacht te worden besteed aan de consequenties van een eventuele uitbreiding voor de haalbaarheid van bepaalde faciliteiten (STEG, composteerinstallatie), de mogelijkheden voor landschappelijke inpassing en de ontsluitingsmogelijkheden.

4. BESTAANDE MILIEUTOESTAND EN AUTONOME ONTWIKKELING

Artikel 7.10, lid 1, onder d van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de bestaande toestand van het milieu, voor zover de voorgenomen activiteit of de beschreven alternatieven daarvoor gevolgen kunnen hebben, alsmede van de te verwachten ontwikkeling van dat milieu, indien de activiteit noch de alternatieven worden ondernomen."*

De bestaande toestand van het milieu in het studiegebied, inclusief de autonome ontwikkeling hiervan, moet worden beschreven als referentie voor de te verwachten milieueffecten. Daarbij wordt onder de autonome ontwikkeling verstaan: de toekomstige ontwikkeling van het milieu, zonder dat de voorgenomen activiteit of één van de alternatieven wordt gerealiseerd. Bij deze beschrijving moet het MER uitgaan van ontwikkelingen van de huidige activiteiten in het studiegebied en van reeds genomen besluiten over nieuwe activiteiten.

Er is een aantal ontwikkelingen in het gebied dat in het MER meegenomen moet worden: de eventuele aanleg van de A-4 zuid, plannen voor een bedrijventerrein dat in de regionale behoefte (van 90 ha) moet voorzien en de ontwikkeling van een bovenregionaal bedrijventerrein. Door de onzekerheden die hier nog over bestaan is het zinvol een scenario-benadering te volgen. Onderdelen van de autonome ontwikkeling die van invloed zijn op de te verwachten milieueffecten in de studiegebieden, worden meegenomen in de vorm van scenario's. Dat wil zeggen dat in de vorm van een gevoeligheidsanalyse wordt aangegeven welke invloed variatie op die onderdelen heeft op de vergelijking van alternatieven. Om de vergelijking niet te ingewikkeld te maken, kan uitgegaan worden van de 'meest waarschijnlijke situatie'.^{16]}

Het studiegebied moet op kaart worden aangegeven en omvat de locaties en hun omgeving, voor zover daar effecten van de voorgenomen activiteit kunnen gaan optreden. Per milieuaspect (lucht, bodem, water, enz.) kan de omvang van het studiegebied verschillen. Tevens moet op kaart een overzicht worden gegeven van de in het studiegebied gelegen gevoelige gebieden en objecten zoals woonkernen, natuur- en milieubeschermingsgebieden. In de studiegebieden liggen gas- en olietransportleidingen die van invloed kunnen zijn op de inrichting van de gebieden^{17]}. Hier moet in het MER aandacht aan besteed worden.

In de volgende paragrafen wordt aangegeven welke aspecten van de bestaande toestand en de autonome ontwikkeling moeten worden beschreven.

4.1 Ecologie

In het MER dienen de ecologische systemen en relaties tussen habitats binnen het studiegebied en leefgebieden buiten het studiegebied beschreven te worden. Duidelijk moet worden gemaakt wat de betekenis van de gebieden is voor de ecologische hoofdstructuur. Een ecohydrologische analyse van de studiegebied-

16 Zie ook reactie 5 (bijlage 4).

17 Zie ook reactie 3 en 8 (bijlage 4).

den is gewenst. De ligging van natuurgebieden en de aanwezige flora en fauna (met name rode lijst soorten) moeten in kaart worden gebracht.^{18]}

4.2 Landschap en cultureel erfgoed

In het MER moet duidelijk gemaakt worden wat de landschappelijke structuur van de gebieden is (bijvoorbeeld de visueel-ruimtelijke kenmerken, dijken, verkaveling, beplantingen, afzonderlijke elementen) en welke bekende en potentiële archeologische vindplaatsen en bouwkundige monumenten aanwezig zijn. Bij de waardebeoordeling van landschap en cultuurhistorie dient van boven-lokale waarderingslagen te worden uitgegaan.^{19]}

4.3 Bodem en waterhuishouding

In het MER moet een beschrijving van de bodem worden opgenomen. Ook de geologische en geohydrologische opbouw van de ondergrond dient in kaart te worden gebracht. Hierbij dient in het bijzonder aandacht te worden besteed aan de aanwezigheid van mogelijk te doorgraven slechtdoorlatende lagen en de doorlatendheid van de watervoerende systemen.

De oppervlaktewaterhuishouding en de relatie tussen oppervlaktewater en grondwater in de verschillende gebieden dienen in het MER aan bod te komen. Ook moet een beschrijving van de geohydrologische stromingspatronen en de effecten daarvan op de aanwezige zoet-zout grensvlakken (verziltiging of verzoe-ting) worden opgenomen. Eventuele mogelijkheden (natuurontwikkeling) en effecten (verziltiging) van dynamisch rivierbeheer, met name in het gebied tussen de Biesbosch en Voordelta moeten aan de orde te komen^{20]}.

In het MER dient ook een beeld geschetst te worden van de waterkwaliteit van het oppervlakte en grondwater.

4.4 Woon- en leefomgeving

De infrastructuur in de gebieden dient ingericht te zijn op de hoeveelheid vrachtwagenbewegingen (afvoer en toelevering) en personenwagens. De huidige infrastructuur (met name de breedte van de wegen) dient in het MER beschreven te worden. Ook moet een beeld geschetst worden van het leefmilieu in de omliggende woongebieden, bijvoorbeeld met betrekking tot verkeersdruk, verkeersveiligheid, geluidbelasting, de nabijheid en toegankelijkheid van recreatie- en natuurgebieden en open agrarisch gebied.

18 Zie ook reactie 9 (bijlage 4).

19 Zie ook reactie 4 (bijlage 4).

20 Zie ook reactie 9 (bijlage 4).

5. GEVOLGEN VOOR HET MILIEU

Artikel 7.10, lid 1, onder e van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de gevolgen voor het milieu, die de voorgenomen activiteit, onderscheidenlijk de alternatieven kunnen hebben, alsmede een motivering van de wijze waarop deze gevolgen zijn bepaald en beschreven."*

5.1 Algemeen

Bij de beschrijving van de milieugevolgen dienen de volgende algemene richtlijnen in acht te worden genomen:

- bij de beschrijving van de gevolgen voor het milieu moet, waar nodig, de ernst worden bepaald in termen van aard, omvang, reikwijdte, omkeerbaarheid, mitigeerbaarheid en compenseerbaarheid;
- naast negatieve effecten moet ook aan positieve effecten aandacht worden besteed;
- behalve directe effecten moeten ook afgeleide effecten worden beschreven zoals de toename van de verkeersintensiteit en de veiligheidsaspecten die gerelateerd zijn aan de voorgestane vorm van energievoorziening.
- bij onzekerheden over het wel of niet optreden van effecten moet een betrouwbaarheidsanalyse worden uitgevoerd of een 'worst case scenario' worden gebruikt;
- onzekerheden en onnauwkeurigheden in de voorspellingsmethoden en in gebruikte gegevens moeten worden vermeld; minder gangbare voorspellingsmethoden moeten worden gemotiveerd;
- de manier waarop milieugevolgen zijn bepaald dient inzichtelijk en controleerbaar te zijn door het opnemen van basisgegevens in bijlagen of expliciete verwijzing naar geraadpleegd achtergrondmateriaal;
- vooral aandacht moet besteed worden aan die effecten die per alternatief verschillen of die welke de gestelde normen (bijna) overschrijden.

Bij het proces van locatieafweging (zie paragraaf 3.2) moeten in ieder geval per alternatief de volgende aspecten beschreven worden: aantasting van natuur en landschap, inpassingsmogelijkheden, gevolgen voor bodem en water, externe ontsluitingsmogelijkheden, mogelijkheden voor meervoudig gebruik, kansen op grootschalige aanvoer van energie, water, CO₂ en op gezamenlijke verwerking van afvalstromen.

Bij de bepaling van de inrichtingseffecten moet er rekening mee gehouden worden dat verschillende productierichtingen/teelten een verschillende invloed zullen hebben op het gebruik van de locatie (zie ook §3.2.1). De te beschrijven milieueffecten zijn: effecten op bodem en waterhuishouding, verkeer, energie, natuur en landschap, lichthinder, (recreatief) medegebruik, overlast voor omwonenden (lawaai, licht, verkeersveiligheid, barrières, etc.).

In de volgende paragrafen worden de te beschrijven milieugevolgen nader omschreven.

5.2 Ecologie

In het MER dient voor de geselecteerde alternatieven te worden beschreven wat de effecten van het initiatief zijn op de aanwezige flora- en fauna en de ecologische systemen en relaties (bijvoorbeeld barrière-vorming). Duidelijk moet worden of er aantasting plaatsvindt van functies van het gebied als voortplantings-, overwinterings-, pleister- of foerageerplaats voor diverse diersoorten, met nadruk op kenmerkende, zeldzame en bedreigde soorten. De aandacht moet vooral uitgaan naar de effecten op de overwinterende ganzenpopulaties in dit deel van de Delta.

Bij de beschrijving van de (ook lange termijn-) effecten dient rekening gehouden te worden met de invloeden van directe vernietiging, verdroging, verstoring, versnippering en eutrofiëring. Voor verstoring wordt hierbij gedacht aan de effecten van assimilatielicht op vogels, vleermuizen en amfibieën²¹].

5.3 Landschap en cultureel erfgoed

De effecten van de bouwhoogte van kassen en bedrijfsgebouwen op het landschap moeten beschreven worden. Eveneens moet er aandacht zijn voor de landschappelijke inbedding van de waterberging (bassins voor hemelwateropvang) en de plaatsing van de bedrijfswoningen (bij de bedrijven of enigszins geclusterd) en ondersteunende bedrijven.

Voor de uiteindelijk geselecteerde locatie is het van belang om een archeologisch karteringsonderzoek uit te voeren om eventueel aanwezige archeologische waarden te inventariseren ²²].

5.4 Bodem en waterhuishouding

In het MER dient aandacht besteed te worden aan de te verwachten veranderingen voor de geomorfologie (natuurlijke kreken en oevers) en bodem.

Hierbij dient speciale aandacht besteed te worden aan de effecten van de aanleg van regenwaterbassins: bijvoorbeeld de verhoging van de bodemdruk en de vermindering van infiltratie van neerslag, en de daarmee samenhangende mogelijke verlaging van de grondwaterstand en verhoging van (zoute) kwel. De invloed van de afvoer van overstorten van regenwaterbassins op het oppervlaktewater dient hierbij ook in het MER aan bod te komen.

Ook moeten de effecten op de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater beschreven worden (belasting met nutriënten en bestrijdingsmiddelen), zowel in geval van vollegrond teelt als bij substraatteelt. Ook moet in het MER de afvoer van spuiwater en de riolering worden beschreven (volledig gesloten systeem of wordt een deel van het oppervlaktewater gebruikt als natuurlijk zuiveringssysteem) en de milieueffecten die deze werkwijze heeft.²³]

21 Zie ook reactie 5 (bijlage 4).

22 Zie ook reactie 4 en 6 (bijlage 4).

23 Zie ook reactie 6 en 9 (bijlage 4).

5.5 Energie en CO₂-voorziening

In het MER moet specifiek aandacht worden besteed aan de energie- en CO₂-voorziening. Het is zinvol studie te verrichten naar de mogelijkheden en milieueffecten van (toekomstige) warmte-opslag in de bodem of het gebruik van duurzame energie zoals windmolens. Ook veiligheidsaspecten van de voorgestane vorm van energievoorziening dienen hierbij betrokken te worden.

In de startnotitie wordt aangegeven dat de MJA-E eisen doorgetrokken worden tot in 2010 met een zwaardere taakstelling op het gebied van energie-efficiency. De afspraken uit het nieuwe convenant 'Glastuinbouw en Milieu' zullen leiden tot een aanscherping van het huidige 'Besluit tuinbouwbedrijven met bedekte teelt milieubeheer' in een nieuwe AMvB Glastuinbouw die omstreeks 2000 van kracht wordt. Het is zinvol hier in het MER reeds rekening mee te houden.^{24]}

5.6 Verkeer

Het voorziene gebied zal in een werkgelegenheid voorzien van een groot aantal mensen van buiten en brengt dus het nodige verkeer met zich mee. Deze effecten dienen in het MER aan de orde te komen. De praktijk leert, dat in veel van de huidige glastuinbouwgebieden de wegen te smal zijn voor de benodigde vrachtwagenbewegingen. In het MER moeten de effecten van het voornemen op de belasting van het bestaande wegennet door vracht- en woon-werkverkeer beschreven worden, evenals de gevolgen hiervan voor de verkeersveiligheid en de geluidsoverlast. De tijdige realisering van de benodigde infrastructuur en overige maatregelen om nadelige effecten te voorkomen of te beperken moeten aan bod komen^{25]}.

5.7 Woon- en leefomgeving

De gevolgen van eventuele lichtemissies (zowel in het horizontale als verticale vlak) moeten in beeld worden gebracht (welke emissies en welke gebieden). Ook overige aspecten die de visuele beleving kunnen beïnvloeden dienen in het MER in beschouwing genomen te worden (zie §5.3). Indien er sprake is van een composteerinstallatie, zullen de effecten hiervan in kaart moeten worden gebracht, met name de geuremissie. Daarnaast moet er aandacht besteed worden aan effecten op de geluidbelasting, eventuele barrièrewerking.

6. VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder f van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een vergelijking van de ingevolge onderdeel d beschreven te verwachten ontwikkeling van het milieu met de beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit, alsmede met de beschreven gevolgen voor het milieu van elk der in beschouwing genomen alternatieven."*

24 Zie ook reactie 6 (bijlage 4).

25 Zie ook reactie 3 (bijlage 4).

De milieueffecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven moeten onderling én met de referentie(s) worden vergeleken. Doel van de vergelijking is inzicht te geven in de mate waarin, dan wel de essentiële punten waarop, de positieve en negatieve effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven verschillen. Vergelijking moet bij voorkeur op grond van kwantitatieve informatie plaatsvinden.

Bij de vergelijking moeten de doelstellingen en de grens- en streefwaarden van het milieubeleid worden betrokken. Hoewel dit geen verplicht deel van het MER uitmaakt, beveelt de Commissie aan een indicatie te geven van de kosten van de verschillende alternatieven.

In de vergelijking van de alternatieven dient ook aandacht besteed te worden aan de consequenties van andere initiatieven in de Hoeksche Waard voor de te verwachten milieueffecten van de glastuinbouwlocatie. Het betreft onder meer het al of niet tot stand komen van de A4-zuid, de locatie voor het grootschalige bedrijventerrein Hoeksche Waard en de locatie voor het bedrijventerrein voor de regionale behoefte van 90 hectare. In de vorm van een gevoeligheidsanalyse dient aangegeven te worden welke invloed die factoren hebben op de vergelijking van alternatieven (zie ook Hoofdstuk 4). De Commissie kan zich vinden in de door de initiatiefnemer voorgestelde koepelnotitie, welke onderdeel zal uitmaken van zowel het MER 'Glastuinbouwlocatie Zuid-Holland Zuid' als het MER 'Bedrijventerrein Hoeksche Waard'. In deze koepelnotitie dienen de mogelijkheden van onderlinge beïnvloeding van de verschillende initiatieven op volwaardige wijze te worden uitgewerkt. Dit betekent dat ook de milieugevolgen van de combinaties beschreven moeten worden. Bij de vergelijking van alternatieven dient tevens aangegeven te worden wat de consequenties voor de rangorde van alternatieven zullen zijn bij een mogelijk verdere uitbreiding van de beoogde locaties tot 900 - 1000 hectare in de periode tot 2030 (zie §3.2.6).

7.

LEEMTEN IN INFORMATIE

Artikel 7.10, lid 1, onder g van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een overzicht van de leemten in de onder d en e bedoelde beschrijvingen [d.w.z. van de bestaande milieutoestand en autonome ontwikkeling daarvan, resp. van de milieueffecten] ten gevolge van het ontbreken van de benodigde gegevens."*

Het MER moet aangeven over welke milieuaspecten geen informatie kan worden opgenomen vanwege gebrek aan gegevens. Deze inventarisatie moet worden toegespitst op die milieuaspecten, die (vermoedelijk) in verdere besluitvorming een belangrijke rol spelen. Op die manier kan worden beoordeeld, wat de consequenties moeten zijn van het gebrek aan milieu informatie.

Beschreven moet worden:

- welke onzekerheden zijn blijven bestaan en wat hiervan de reden is;
- in hoeverre op korte termijn zou kunnen worden voorzien in de leemten in informatie;
- de consequenties die leemten en onzekerheden hebben voor het besluit.

8. EVALUATIEPROGRAMMA

Artikel 7.39 van de Wm:

"Het bevoegd gezag dat een besluit heeft genomen, bij de voorbereiding waarvan een milieueffectrapport is gemaakt, onderzoekt de gevolgen van de betrokken activiteit voor het milieu, wanneer zij wordt ondernomen of nadat zij is ondernomen."

Provinciale Staten van Zuid-Holland moeten bij het besluit, de herziening van het streekplan, aangeven op welke wijze en op welke termijn een evaluatieonderzoek verricht zal worden om de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te kunnen vergelijken en zo nodig aanvullende mitigerende maatregelen te treffen. Het verdient aanbeveling, dat de Provincie Zuid-Holland in het MER reeds een aanzet tot een programma voor dit onderzoek geeft, omdat er een sterke koppeling bestaat tussen onzekerheden in de gebruikte voorspellingsmethoden, de geconstateerde leemten in kennis en het te verrichten evaluatieonderzoek.

9. VORM EN PRESENTATIE

Bijzondere aandacht verdient de presentatie van de verschillende selectiestappen en de vergelijkende beoordeling van de alternatieven. De onderlinge vergelijking dient bij voorkeur te worden gepresenteerd met behulp van tabellen, figuren en kaarten. Voor de presentatie beveelt de Commissie verder aan om:

- het MER zo beknopt mogelijk te houden, onder andere door achtergrondgegevens (die conclusies, voorspellingen en keuzen onderbouwen) niet in de hoofdttekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst bij het MER op te nemen;
- duidelijker kaartmateriaal te gebruiken in het MER (ten opzichte van de startnotitie): recent, goed leesbaar, met duidelijke legenda.

10. SAMENVATTING VAN HET MER

Artikel 7.10, lid 1, onder h van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een samenvatting die aan een algemeen publiek voldoende inzicht geeft voor de beoordeling van het milieueffectrapport en van de daarin beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit en van de beschreven alternatieven."

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en verdient daarom bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER. Daarbij moeten de belangrijkste zaken zijn weergegeven, zoals:

- de hoofdpunten voor de besluitvorming;
- de voorgenomen activiteit en de alternatieven;
- de belangrijkste effecten voor het milieu bij het uitvoeren van de voorgenomen activiteit en de alternatieven;
- de vergelijking van de alternatieven en de argumenten voor de selectie van het mma en het voorkeursalternatief;
- belangrijke leemten in kennis.

BIJLAGEN

bij het advies voor richtlijnen
voor het milieueffectenrapport
Glastuinbouwlocatie
Zuid-Holland Zuid

(bijlagen 1 t/m 4)

gme

BIJLAGE 1

Brief van het bevoegd gezag d.d. 19 februari 1998 waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen

Koningskade 1
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
Telefoon 070 441 66 11

Provincie Zuid-Holland
Directie Water en Milieu

Commissie voor de
Milieu-effectrapportage
Postbus 2345
3500 GH UTRECHT

	Commissie voor de milieu-effectrapportage
ingekomen :	20 FEB. 1998
nummer :	258-98
dossier :	936-1'/m 3
kopie naar :	Sc/pres/bib/HL/Ra

7X

Directie Water en Milieu
Afdeling Algemeen Beleid en Coördinatie
Ambtenaar Dhr. E. Sprietsma
Doorkiesnr. (070) 4417164
Telefaxnr. (070) 4417815

Ons kenmerk DWM 151827

's-Gravenhage, 19 februari 1998.

Onderwerp : Startnotitie van de provincie Zuid-Holland t.b.v. een milieu-effectrapportage voor de plaatsbepaling van een locatie voor glastuinbouw in Zuid-Holland Zuid.

Namens Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland doe ik u een 7-tal exemplaren van de op 17 februari 1998 ontvangen startnotitie met betrekking bovengenoemd onderwerp toekomen.

Gelet op artikel 7.14, tweede lid van de Wet milieubeheer zie ik uw advies ten aanzien van de richtlijnen uiterlijk 27 april 1998 tegemoet. Een exemplaar van de kennisgeving is te uwer informatie bijgevoegd.

De directeur Directie Water en Milieu

BIJLAGE 2

Kennisgeving van de startnotitie in Staatscourant nr. 33 d.d. 18 februari 1998

Provincie Zuid-Holland

Kennisgeving startnotitie

Inspraak milieu-effectrapportage

Onderwerp

In het kader van de herziening van het streekplan Zuid-Holland Zuid wil de provincie komen tot plaatsbepaling voor een glastuinbouwlocatie van 265 ha. netto. Ten behoeve van deze locatiekeuze in het nieuwe streekplan Zuid-Holland Zuid zal een milieu-effectrapport worden opgesteld. Voor de vaststelling van het streekplan zijn Provinciale Staten het bevoegde gezag. Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland zijn belast met de voorbereiding van het streekplan en hebben in dat kader in februari 1998 de startnotitie Glastuinbouwlocatie Zuid-Holland Zuid vastgesteld. In de startnotitie wordt aangekondigd dat een aantal locaties in de Hoeksche Waard op hun milieu-effecten zullen worden vergeleken.

Procedure

Provinciale Staten hebben Gedeputeerde Staten gemachtigd de richtlijnen op te stellen waaraan het MER zal moeten voldoen. De procedure is erop gericht een goed beeld te krijgen van onder andere de verwachte milieu-effecten die optreden als gevolg van de realisering van de glastuinbouwlocatie, zodat de mogelijke gevolgen voor het milieu in de besluitvorming over het streekplan kunnen worden meegewogen.

Inspraak

Enieder kan, voordat de richtlijnen worden vastgesteld, opmerkingen met betrekking tot de inhoud van de richtlijnen kenbaar maken aan het college van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland. In uw opmerkingen kunt u aangeven welke zaken naar uw mening in het MER moeten worden onderzocht. Het indienen van bedenkingen of bezwaren tegen de voorgenomen activiteit is op dit moment nog niet aan de orde.

Opmerkingen kunnen tot en met 23 maart 1998 schriftelijk worden ingediend bij het college van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland, Postbus 90602, 2509 LP Den Haag onder vermelding van DWM 151827. Uw persoonlijke gegevens worden niet bekendgemaakt als u daar in een aparte brief bij de, van persoonlijke gegevens ontdane, schriftelijke opmerkingen om vraagt.

Inzage

De startnotitie voor de m.e.r.-procedure ligt met ingang van 23 februari 1998 tot en met 23 maart 1998 op werkdagen ter inzage:

- tijdens kantooruren bij de Directie Water en Milieu, Koningskade 1 te Den Haag, kamer D 437, tel.nr. (070) 4416697;
- van 9.00-10.30 uur bij de afdeling Milieu van de gemeente Oud-Beijerland, W. van Vlietstraat 6, tel.nr. (0186) 646566;
- tijdens kantooruren in het gemeentehuis van 's-Gravendeel, Korte Smidsweg 22 te 's-Gravendeel, tel.nr. (078) 6739111;
- van 9.00-12.00 uur bij de afdeling Algemene Zaken van de gemeente Strijen, Kerkstraat 54 te Strijen, tel.nr. (078) 6748200;
- van 9.00-12.00 uur en van 13.30-17.00 uur in het gemeentehuis van Cromstrijen, Buttevlies 1 te Numansdorp, tel.nr. (0186) 656100;
- van 9.00-12.00 uur in het gemeentehuis van Korendijk, Voorstraat 31 te Piershil, tel.nr. (0186) 692722;
- van 9.00-12.30 en van 14.00-16.00 uur in het gemeentehuis van Binnenmaas, afdeling Ruimte en Groen, Team Vergunningen en Handhaving, Sportlaan 22 te Maasdam, tel.nr. (078) 6764433.

Buiten kantooruren is inzage van de stukken mogelijk na telefonische afspraak.

Inlichtingen

Voor nadere inlichtingen kunt u zich wenden tot de heer E. Sprietsma, tel.nr. (070) 4417164; voor kopieën van van belang zijnde stukken (dit laatste tegen betaling) kunt u zich wenden tot mev. S. Veraar, tel.nr. (070) 4416697.

DWMHJ

BIJLAGE 4

Lijst van inspraakreacties en adviezen

nr.	datum	persoon of instantie	plaats	datum van ontvangst Cie. m.e.r.
1.	170398	Gemeente Cromstrijen	Numansdorp	060498
2.	200398	Gemeente Cromstrijen	Numansdorp	060498
3.	230398	Gasunie	Groningen	060498
4.	230398	ROB	Amersfoort	060498
5.	200398	Hoekschewaards Landschap	Oud-Beijerland	060498
6.	200398	LNV, directie Zuidwest	Dordrecht	060498
7.	250398	Groen & Leefbaar	Numansdorp	060498
8.	250398	N.V. Rotterdam-Rijn Pijpleiding Maatschappij	Den Haag	060498
9.	180398	Vereniging Natuurmonumenten	's-Graveland	060498

